

Deszámoló jelentés a dorogi József Attila Művelődési Központ "Kadio Ottokár" Barlang-
kutató Szakkörének 1981. évi tevékenységéről

Madaras Istvánné

Az 1981. évi folyamán kutató-feltáró munkánkat az előző évekkel megegyezően a Sátorkő-pusztai- és Strázsa-barlangnál, de mindenek előtt azok karbantartásáért folytattuk, továbbá fő feltáró tevékenységünk ez évben a Pilis-nyergi-viznyelőbarlang mélyítésével végeztük el.

A Sátorkő-pusztai-barlangot csoportunk már 23 éve kutatja. Az 1979. évben beomlott és ujranyitás során mintegy 10 m mélységig sikerült a lemélyített és kiácsolat kutatóaknál helyreállítani, azonban az év végén az aknából kikerült és az ácsolatok mögött húzódó képlékeny agyag ismét megosuszott és az ácsolatot összenyomta, az akna így továbbra sem használható és ujranyitásáról le is mondtunk. Jelenleg a kutatóakna környékén lerakott régi bányafának és deszkának a kiszállításával foglalkozunk.

A Pilis-nyergi-viznyelőbarlangban április hótól októberig végeztünk feltáró munkát és felszállítottunk 125 fővel 385 munkaóra keretében 650 vödör törmelékkel és a mélyítéssel mintegy 12 m-t haladtunk lefelé, ahol már kettéágazik a járat és a járatot eltömő anyag már nagy darab kövekből áll, amelyek összetörése és kiszállítása nagy nehézséggel jár. Itt folytatottuk a lejárati akna felett a dobos hajtású kézi vitlát /a barlang alsó részén a mélybevezető járatba drótkötél szállítást létesítettünk, és egyes helyeken omlás elleni biztosítást szolgáló ácsolatot építettünk be, továbbá a lejárati akna keretácsolataira további magasító keretácsolatot tettünk.

A Cholnoky Jenő Barlangkutató Csoport 1981. évi
jelentése

Szerk: Dr. Veress Márton

A teljes jelentés tartalomjegyzéke

1. A csoport élete, tevékenysége /Veress M./
2. Kutatómunka
 - 2.1. Részterületek kutatása
 - 2.1.1. A Hárskuti-fennsík kutatása
 - 2.1.1.1. Adatgyűjtés
 - 2.1.1.1.1. Geofizikai vizsgálatok /Veress M./
 - 2.1.1.1.2. Laza üledékek vizsgálata
 - 2.1.1.1.2.1. Kiegészítő megjegyzések az Öregfolyás baloldali vízgyűjtőterületén előforduló viznyelők komplex térképeinek földtani részéhez /Futó J./
 - 2.1.1.1.2.2. A Hu-1 jelű viznyelő további kutatása
 - 2.1.1.1.2.3. Lössvizsgálatok nem karsztosodó térszínen /Roith M./
 - 2.1.1.1.2.4. Kutatógödörös szondázás az Égett-hegy egyik hosszanti beroskadásában /Roith M./
 - 2.1.1.1.3. Morfológiai adatgyűjtés /Veress M./
 - 2.1.1.3.1. Megfigyelések
 - 2.1.1.3.1.1. Teropbejárások a Hajagon
 - 2.1.1.3.1.1.1. 1. Augusztin-tanya környéke
 - 2.1.1.3.1.1.2. A Mester-Hajag karsztosodó tetőrészlete

- 2.1.1.1.3.1.2. Asszimmetrikus beroskadások
- 2.1.1.1.3.1.3. Működés
- 2.1.1.1.3.2. A változások mérései
- 2.1.1.1.2.2.1. Mélységmérések
- 2.1.1.1.3.2.1.1. Cűvektelepítések
- 2.1.1.1.3.3. Karstmorfológiai térképezés
- 2.1.1.1.2.3.1. Homód-árki beroskadásosoport térképezése
- 2.1.1.1.3.3.1.1. A beroskadások általános és morfológiai jellemzése
- 2.1.1.1.3.3.1.2. A Homód-árki és az Öregfolyás vízgyűjtőjének előforduló beroskadások összehasonlítása néhány tekintetben
- 2.1.1.1.3.3.1.3. A tektonika szerepe a beroskadásosoport kialakulásában
- 2.1.1.1.3.3.1.4. Néhány megjegyzés a terület karstosodásához
- 2.1.1.1.3.3.2. Kiegészítő megjegyzések az Öregfolyás baloldali vízgyűjtőjén előforduló víznyelők komplex térképeinek morfológiai részéhez
- 2.1.1.1.4. Hidrológia /Veress M./
- 2.1.1.1.5. Hótakaró tanulmányozása
- 2.1.1.1.5.1. Néhány víznyelő vízgyűjtőterületének hótérképe 1981-ben /Futó J./
- 2.1.1.1.5.2. Víznyelők hótakarójának néhány jellegzetessége /Veress M./
- 2.1.1.2. Feltáró munka
- 2.1.1.2.1. Összefoglaló jellemzés a Cholnoky Jenő-víznyelőbarlang /H-1/ kutatásáról /Nagy T./
- 2.1.1.2.2. A Gyenes-pusztai-12. jelű víznyelőbarlang /Gy-12/ kutatásának összefoglalása /Jakab I./
- 2.1.1.2.3. A Klein-pusztai 1. jelű víznyelő /K-1/ kutatásának összefoglalása /Somogyvári R./
- 2.1.1.2.4. Jelentés a G-5/a jelű víznyelőbarlangban folytatott kutatómunkáról
- 2.1.1.2.4.1. Feltáró munka /Schneidler J./
- 2.1.1.2.4.2. A feltárt víznyelőbarlang leírása /Veress M./
- 2.1.2. A Kőrös-hegy és környékének kutatása /Veress M./
- 2.1.2.1. A felszíni megfigyelések tapasztalatai
- 2.1.2.2. Barlangokra vonatkozó megfigyelések tapasztalatai
- 2.1.3. Kab-hegy kutatása
- 2.1.3.1. Adatgyűjtés
- 2.1.3.1.1. Az M-1 és M-2 beroskadásrendszer laza üledékeinek vizsgálata /Futó J./
- 2.1.3.1.2. Morfológia
- 2.1.3.1.2.1. A Kab-hegy É-i oldallának karstmorfológiai jellemzése /Gyurmann Cs./
- 2.1.3.1.2.1.1. Zsófia-pusztai környékének karstmorfológiai leírása
- 2.1.3.1.2.1.2. Az Ördög-árok környékének karstmorfológiai leírása
- 2.1.3.1.2.2. Kiegészítő megjegyzések az M-1 és M-2 rendszerek komplex térképeinek morfológiai részéhez /Veress M./
- 2.1.3.1.2.2.1. Az M-1 jelű beroskadásrendszer
- 2.1.3.1.2.2.2. Az M-2 jelű beroskadásrendszer
- 2.1.3.1.2.2.2. A rendszer térképezése és rövid jellemzése
- 2.1.3.1.2.2.2.2. Tömegmozgások a rendszerben
- 2.1.3.2. Feltáró munka /Gyurmann Cs./
- 2.1.3.2.1. Összefoglaló jelentés a Bujó-lik víznyelőbarlang kutatásáról
- 2.1.3.2.2. Összefoglaló jelentés a Macska-lik víznyelőbarlang kutatásáról
- 2.1.3.2.3. Az M-1 jelű víznyelő kutatása
- 2.2. Összehasonlító vizsgálatok /Veress M./
- 2.2.1. Hajdani üregrendszerek az Északi-Bakony középső részén

2.2.2. A felszíni karsztos formák néhány jellemző tulajdonsága

2.2.3.3. A relatív karsztosodás mértékének vizsgálata

2.2.4. Eltérő magasságu tönkfelszínek karsztosodásának kérdései az Északi-Dakony keleti részén

2.3. A kutatások összefoglalása /Veress M./

3. Jugoszláviai utibeszámoló 1981. augusztus 12-24. /Futó É./

I-X Táblázat.

Függelék

Irodalomjegyzék

Fotók

Térképek

Kutató munka

A csoport immár több éve - de a tárgy évben is - több területen folytatott munkája alapján lehetőség nyílik bizonyos összehasonlítások elvégzésére. Ezért külön részben foglalkozunk az egyes konkrét területekre vonatkozó kutatások ismertetésével, ill. az egyes területek karsztosodási viszonyainak összevetéséből származó eredmények bemutatásával.

A csoport az utóbbi években a Hárskuti-fennsíkra, ill. Kab-hegyre koncentrált a kutatásait. 1981-ben újabb területek bevonására is sor került. Így bizonyos tekintetben újra vizsgálása történt a Csesznek környéki területnek és megkezdődött a Kőrös-hegy, ill. tágabb értelemben vett környékének /Cuha és Gerence-patakok közti terület/ felderítése és a karsztosodásra vonatkozó adatainak a gyűjtése.

A Hárskuti-fennsík kutatása

Az adatgyűjtés kiterjedt a terület felépítő kőzeteinek és a karsztos formák morfológiájának vizsgálatára, hidrológiai és csapadék /hó/ adatok gyűjtésére.

Geofizikai vizsgálat /Veress M./

Korábban /Veress M. 1980./ kimutattuk, hogy az Öreg-folyás egyik völgyszakasza alatt a mészkőfekű zárt mélyedést képez. A területen a mészkőfekű jobb megismerése érdekében, felkérésünkre az Eötvös Lóránt Tudományegyetem Geofizikai Tanszéke vertikális elektromos szondázást végzett /vizsgálatot végezte Dövényi P./ időhiány és a műszer hibája miatt csak egy mérési sorozat elvégzésére volt mód. A méréssorozat Klein-puszta magasságában az Öreg-folyás völgyére közel merőleges irányban történt. Az első szondázás a meder mellett közvetlenül, majd innen 180 m-re, végül utóbbtól 520 m-re történt.

A mérések alapján megállapítható, hogy az Öreg-folyás medrétől távolodva egyre mélyebbre kerül a mészkőfekű. A kevés adat alapján a feké tórbeli jellegére nem vonható le következtetés. Az adatok alapján kialakítható fekéhelyzet esetleg részének tekinthető egy nagyobb kiterjedésű zárt, fedett mészkő térszínnek.

Laza üledékek vizsgálata

Az idevonatkozó vizsgálatok víznyelők üledékeire, ill. a nem rpskadozott térszín lészs anyagaira vonatkoztak. Az anyag jelentős része még feldolgozás alatt van.

A Hu-1. jelű víznyelő további kutatása

A Hu-1. jelű víznyelő laza üledékkitöltésében az előző években finoman rétegzett agyag-homok összletet fedtünk fel. Ennek további kutatását a nyári táborok során végeztük /18., 19. 20. ábrák/. Több kutatóárkot mélyítettünk a víznyelőben.

Az árkok falán végig követhető volt a váltakozó rétegekből felépülő összlet, azonban a nyelő széle felé kivékonyodott, majd kiékelődött a felszínre. Az összlet mindenütt

/kisebb eltérésekkel/ kb. 10° dőléssel lejt a nyelő központja felé. A felette települő réteg lenoseszerűen borítja az összletet és mielőtt a nyelő oldalát elérné kiékelődik. A víznyelőkből vett minta feldolgozása folyamatban van.

Összefoglalva megállapítható, hogy a víznyelők általános rétegsora a következő. A felszínen lévő talajosodó, vagy tiszta lösz már kis mélységben vályogosodik, agyagosodik. 1 m-es mélységben pedig már majdnem tiszta agyag jelenik meg, amely általában a szálkőzet törmelékes felszínére települ. A vályogosodó lösznek kettős szerepe van a víznyelő kialakulásában, fejlődésében.

- a/ Vizzáróként megakadályozza a ospadék függőleges leszivárgását, de elősegíti oldalirányú elfolyását a nyelő járatában azzal, hogy a felszín alatt ez az agyagos réteg a beroskadások középpontja felé lejt. Így a ospadék koncentráltan egy helyen jut be a karsztosodó kőzetbe, általában valamilyen törés vagy törésvonalak metszésvonala mellett.
- b/ Az agyag másik szerepe, amelyre már előző évben is rámutattunk, oszlop pályaként, nedves állapotban elősegíti a talaj, ill. a laza üledékek mozgását a nyelőtőlcsőren belül. Az eddig vizsgált víznyelők döntő többségében az agyagos rétegek mindig a legmélyebb pont felé dőltek tölcészerűen, felöttük befelé rendszerint kivastagodó talajjal vagy lösz-szorú anyagokkal.

Összefoglaló jellemzés a Cholnoky János-víznyelőbarlang /H-1/ kutatásáról

A nyelő a Márskuti-fennsík kissé kiemelt részén felsőtriász dachstein mészkő határán nyílik. Nagy, szabálytalanul megnyúlt nyelő, kétszintes, alja elkeskenyedik, a felső szint hordalék, a szálban álló kőzetből vízszintesen egy járat indul, mely jelenleg részben kitöltött.

A nyelő bontását 1978-ban kezdtük meg a bejáratot borító nagymennyiségű szorót és talaj kitermelésével. Ötnapos munkával sikerült feltárni egy néhány méter hosszú szakaszt, amelyet fel is térképeztünk.

A következő évben a barlangot előző állapotához képest eltömődöttebben találtuk. Néhány napos munkával sikerült bejutnunk a tavaly feltárt szakaszba. Ezt követően a lementített rész másik végében folytattuk a munkát, és kisebb üregbe jutottunk, amely összefügg az előző járatral. A további bontást abbahagytuk, mert a sok omladék miatt biztosítani kellett az addig feltárt részt.

1980-ban sajnos újra a becsuszott anyag kitermelésével kellett kezdenünk a munkát. Ezután egy 4 m-es függőleges aknába jutottunk, melynek alja kis teremben végződik. A barlangot, mivel a feltárás közben eléggé átalakult, újratérképeztük és újra biztosítottuk a bejáratot. Ennek ellenére a nyelőoldalban újabb suvadások történtek. A lecsuszó anyag olyan mennyiségű, hogy nem tudjuk jelenleg a bejáratot biztosítani. 1981-ben néhány napos munka után a nyelőoldal anyagai munka közben is mozgásba jöttek, így a munkát be kellett fejezni.

Ezért a barlang bontását egyelőre befejezettnek tekintjük, de amennyiben sikerült kutyáruket szerezni, feltétlenül érdemes továbbfolytatni a feltárást.

A Gyenes-pusztai-12. jelű víznyelőbarlang /Gy-12/ kutatásának összefoglalása

A Gyenes-pusztai-12. jelű víznyelőbarlang az Öreg-folyás bal partján az Öreg-folyás szintje felett kb. 70 m-rel a völgyoldalban helyezkedik el. A nyelő felett nagy kiterjedésű szántóföld található, mely az anyagbehordás kiváltó oka. A víznyelőt 1977-ben az Alba Regia barlangkutató csoport is megbontotta, de ennek a nyelőben semmi nyoma nem volt megtalálható.

Feltáró munkát 1979-ben 1980 és 1981-ben végeztünk. Legjelentősebb előrehaladást 1979-ben értünk el, 1980-ban főleg az egyik mellékjárat kibontásával kísérleteztünk. 1981-ben csak kevés előrehaladást értünk el, egy nagy kőtömb teljesen lezárta a járatot.

A feltáró munka során a bontást a nagyobbik tölcésrben kezdtük meg, ahol a felsőbb összetörődött törmelék kitermelése után, lazán összeállt kőtömbök eltávolításával emberderék nagyságu járat indult lefelé. Ezen bekuszva 2 m függőleges járat, majd egy 5 m-es ferde szakaszba jutottunk. A ferde járat végén egy szükületen át egy függőleges aknába jutottunk, melynek alját agyagos törmelék töltötte ki. Ahhoz, hogy itt bonthassunk ácsolással biztosított a bejáratot, amit véséssel kitágítottunk.

Az előző ferde szakasz alját borító agyagba ágyazódott törmelékeltávolítottuk és így egy másik függőleges aknát mélyítettünk az álfenekre. A kitermelt anyagot a másik tölcésrből vezető járatba helyeztük el, amit később a felszínről bontás útján megpróbáltunk kiszedni, de nem jártunk sikerrel. A bontás eredményeként egy olyan aknaszerű víznyelőbarlangot tártunk fel, melynek két szemközti oldala valószínű, hogy szálközet. Harmadik oldalán a két tömb összeér, míg negyedik oldala agyagba ágyazott törmelék.

A víznyelőbarlang alsójura mészkőben keletkezett, törésvonal mentén. A falakon sik helyen kismértékű oldási nyomok figyelhetők meg, formakinosásban alapvetően az omlások jellemzők.

A víznyelőbarlang jelenleg 22 m hosszú, legmélyebb pontja 16 m-re van a felszíntől. Az álfenék bontása továbbra is biztatónak látszik, de egyelőre technikai felkészültségünket meghaladja. A barlangbejáratot az esetleges balesetek elkerülése végett fageroncákkal lezártuk.

A Klein-pusztá l. jelű víznyelő /K-1/ kutatásának összefoglalása

A víznyelő jelentős nagyságu, hozzá jelentős völgy vezet, vízgyűjtője legnagyobb a fonszikon. Sajnos jelentős mértékben feltöltődött laza anyagokkal. Már a veszprémi barlangkutató csoport is feltárást kísérelt meg benne /Markó L. 1960./, aminek azonban a feltöltés minden nyomát eltüntette.

A feltáró munka két nyári táborban folyt a víznyelőben. 1979-ben a kitöltésben képződött beroskadásból vezető járat mentén végeztünk bontást. Több méter előrehaladás után is azonban kitöltésben haladtunk. Az egyre nagyobb kőtömbök kiemelése ugyanekkor egyre megoldhatatlanabb lett a rájuk települt laza anyagok miatt. Így bár egy keskeny járat folytatódott itt felhagytunk a további bontással.

1980-ban víznyelő medrében egy járat nyílt meg, még ebben az évben a járat mentén aknát mélyítettünk. Azonban a járat hamarosan eltűnt a kitöltésben, a víz valószínűleg működéskor elszivárgott. Még ugyanezen évben a meder végében a kitöltésben egy újabb aknát alakítottunk ki, azonban itt sem sikerült számottevő járatra bukkanni.

1981-ben a víznyelőben már nem is folytattunk feltáró kutatást. A víznyelő valószínűleg annyira feltöltődött, hogy a jövőben nem érdemes ezen a helyen feltáró kutatás próbálkozni.

/G-5/ a. jelű víznyelőbarlangban folytatott kutató munka

A víznyelő a Gombás-pusztá melletti beroskadássor legfejlettebb tagja. A beroskadássor a Hajag lábánál helyezkedik el. A víznyelő több éves megfigyeléseink alapján igen aktívnak tűnt, bár vízgyűjtőterülete nem volt számottevő számos alkalommal és ilyenkor hosszú ideig működött. Meredekebb sziklás K-i oldalában jókora omladékos járat vezetett a felszín alá.

Az összegyűjtött adatok alapján a víznyelőt érdemesnek tartottuk kutatásra. Feltáró munka a nyári tábor alatt folyt. A feltárt szakasz hossza meghaladja a 25 m-t, mélysége kb. 13 m.

A G-5/a jelű víznyelőbarlangban a jövőben tovább szándékozunk folytatni a feltáró munkát. Bár a barlang bejárati szakasza omladékos, a több rész alacsony és így a feltáró munkának sok nehézsége van, az előrehaladás viszonylag könnyű a járat kismértékű kitöltése miatt. Nagyon reménykeltő az, hogy közvetlen közelében több olyan kisebb víznyelő is van, amelyek szintén elég gyakran mutatnak aktivitást.

A víznyelőbarlang felső meredek szakasza egy felszínre harapódzó omladékos kürtő. Fő része réteglap mentén kialakult széles, lapos járat, mely a teremből két ágban folytatódik. Ezen a szakaszon a mennyezet blokkos, rácsosan repedezett. A falakon rengeteg kipreparálódott ősmaradvány. A barlang egészére az oldásos /a falakon mikro oldásos nyomok/ és az omladékos formakincs a jellemző. Feltöltődése nem számottevő besodort kavicok még a mennyezet repedéseibe beszorultan is megfigyelhetők.

A barlang réteglap mentén oldással /a barlang iránya és a rétegek dőlési iránya, a barlang aljzat és a rétegek dőlése megegyezik/ alakult ki /VIII. táblázat/. Egyes részein csapás mentén oldódtak, ill. oldódnak. Általában egész hosszában megfigyelhető a fokozatos szélesedés /kétoldalt a járatnak nincs határozott elvégződése/. A befolyó és visszaduzzadó víz valószínűleg ebben szerepet játszhat, úgy, hogy kitöltve a már kialakult járatot, oldalt mozog a rétegek között.

A víznyelő kialakulása és a barlang kialakulása között szoros kapcsolat lehet. A réteglap mentén történt kioldódás következtében a felszín beroskadozott. A roskadozás megegyezett a rétegek helyzetével /anyag hiánya réteglap menténi oldással állt elő/, amely egyik oldalán meredek, a másik oldalán lankás oldalu beroskadás kialakulását eredményezte.

Köris-hegy és környékének kutatása

A megfigyeléseket a felszíni és felszín alatti formakincs szerint csoportosítva írjuk le. A területen több bejárás is történt, alább az összegyűjtött megfigyeléseket foglaljuk össze.

A Tündér-major melletti beroskadások szántófüldes környezetű jellegtelen képződmények. Figyelemre méltóbbak a Som-hegy és Köris-hegy közti nyeregben az országutttól Nyra eső Sz-2. jelű víznyelő, amely igen összetett beroskadás és a Kisszépalma-pusztai víznyelők. Továbbá a Lókut mellett megtalált KÁ-3. jelzésű víznyelő, amely völgytalpon képződött.

A KÁ-3. jelű víznyelő lapos, széles, lankás oldalu völgynek a talpán alakult ki. A völgy karsztosodásának sajátossága, hogy a völgytalp már mindkét irányban a víznyelő felé lejt, függetlenül a völgy általános lejtésétől. Mivel a völgytalpon számottevő meder nem vágódott vissza víznyelőtől ez azt jelenti, hogy a völgytalp beroskadozása a víznyelőn túl is folyamatban van.

A Kisszépalma-pusztai víznyelő keskeny, meredek oldalu és kanyargós lefutású völgyben képződött. Legfigyelemre méltóbb a völgytalp sík jellege, mely biztosan mutatja annak nagymértékű feltöltődését. A víznyelő járatai a völgytalp mészkőkibuvásán alakultak ki.

Bár a két völgy alaktanilag és így fejlődéstörténetileg is nagyon eltérő, közös jellemzőjük, hogy az egyenetlen mészkőfekre vastagon települt laza anyagban alakult ki. A völgy mélyülésével a völgytalp ahol elérte a mészkőfekü kiemelkedéseit a karsztos kőzet felszínre bukkanásával elkezdődött a völgy ezen szakaszának karsztosodása.

A Fonyódfő közelében dolomiton megtalált lefolyástalan mélyedés valószínűleg nem jelenlegi karsztos forma.

A teropbejárások során néhány barlang tanulmányozására is sor került. A tanulmányozott barlangok néhány általánosabb tulajdonsága a következő. A barlangok totóhelyzetű üregek. Az egyes tönkrögök felszínéhez közeli és peremi helyzetűek. Előterüket omlással elveszítették /Odvaskői barlangok/, általában erőteljesen pusztuló formakincset mutatnak. Kialakulásukat a földtani viszonyok erőteljesen megszabták. Említésre méltó ilyen szempontból az Odvaskői-sziklaürege, mely valószínűleg votóbreccsa mentén oldódott ki. Továbbá az Odvaskői-barlang, amelynek primór alakja réteglapok mentén kioldódott /főleg függőleges kiterjedésű kisebb üregek, majd törésvonalak mentén /főleg vízszintes irányban/ egyetlen nagyobb üreggé egyesültek. Ahol a réteglapokat a törésvonalak megsztették, mind fő gyengeségi öv környékén függőlegesen a legjobban oldódott a kőzet. Ez négy kupolás /kürtő/ kialakulását eredményezte.

Igen bonyolult a Pörgöl-hogyi-barlang fejlődése, ahol a koveredési korrózió eredményeként létrejött üstöket mészkiválás töltötte ki, jelozve a barlang fejlődésében beállt változást.

Igen sajtáságos a helyzet környezetéhez képest a Geronce-pusztai-barlangnak és a Hódoséri átjáróbarlangnak. Előbbi a Geronce-vel párhuzamos helyzetű átjáróbarlang maradványa egyrészt azért érdemel említést, mert helyzete mutatja, hogy kialakulásához nem sok köze lehetett a helyi erózióbázisnak, másrészt azért, mert a völgyoldal lepusztulásával nyílt a felszínre. Megmaradását a völgyoldalból kiproparálódó sziklafalnak köszönheti. Fejlődéstörténeti szempontból igen jelentős üreg.

A Hódoséri átjáró a felszín areális lepusztulásával nyílt fel, jelenléte arra utal, hogy a felszínhez közel nagyjából vízszintes helyzetű üregek is kialakulhatnak vagy kialakulhattak. A felette elhelyezkedő elpusztult kisebb-nagyobb üregekkel együtt szintén fontos fejlődéstörténeti formagyűttes. Itt rom helyen is elpusztult maradványokat sikerült találni /a már említett Hódoséri átjáró felett, a Hódosér völgyében és a Pápalátókő alatt/.

A Hódosér sziklafalában látható kőpződmények közvetlenül a moder melletti sziklafalban láthatók egyrészt függőleges kürtőmaradványok /a kürtő jelleg világosan felismerhető/, másrészt egy olyan maradvány is fellelhető a sziklafal alsó részén, amelynek belseje elborított mészkiválással, jelozve az üreg karsztos eredetét.

Jelentés a Dujó-lik víznyelőbarlang kutatásáról

A barlang kutatását 3 irányban folytattuk. Az egyik irány a barlang végén lévő omladékhegy bontása. Feltételezésünk szerint ez az omladékhegy torlaszolta el a továbbvezető régi járatot. Ezt 1980-ban több helyen megbontottuk, de a nagyméretű, 2-3 m átmérőjű kőtömbök mindenhol elzárták a továbbjutást. 1981-ben az év végén sikerült találni egy olyan helyet, ahol a bontást reménykeltően folytatni lehetett.

A másik munkahely a barlang végpontján lévő szifon volt. Itt 1980-ban és 1981-ben alacsony vízállásnál próbálkoztunk a kutatással. 1981. szeptember 12-én viszonylag alacsony vízállásnál kimorúlt a vizet belőle, valamint kimertük az iszapot is. Ujra megkíséreltük a továbbjutást, amely most sem járt eredménnyel, akárcsak 1980-ban a szifon után 12 m-re lévő szűkület miatt.

A 3. munkahely a barlang mellékágában volt. Itt 1981-ben a vízfolyással szemben haladva sikerült mintegy 6-8 m hosszú új szakaszt feltárni, amelynek térképét a barlang egészének térképével közöljük majd.

Jelentés a Macska-lik-viznyelőbarlang kutatásáról

A barlang a Kab-hegy É-i oldalán alakult ki eocén mészkőben. Elsőként Bertalan K. /1938/ kutatta 1935-ben, majd Markó L. /1963-1965/ vezette Veszprémi Barlangkutató Csoport 1960-65. között.

Csoportunk 1979-ben kezdte kutatni a barlangot. Ekkor a barlang 22 m hosszú volt, ebből 3 méter a mellékjárat hossza, mélysége 9 m volt. Az első évben 13 m hosszú új szakaszt sikerült kibontani a barlangban, de a 3 m átmérőjű kürtöt csak részben bontottuk ki. 1980-ban hóolvadáskor mintegy 6-7 m³ hordalék került a barlangba. Még ebben az évben a kürtöt megtisztítottuk a kitöltéstől és elértük a kürtő aljából kiinduló folyosót, amely a felső folyosó alatt húzódik.

1981-ben megkezdtük a kürtő aljából kiinduló folyosó bontását, amelyet mintegy 5 m hosszán sikerült kibontani. A kibontott anyag mennyisége az év folyamán bemosott hordalék ismételt kiszállításával együtt 800 vödör /kb. 8 m³/ volt. A kibontott anyag túlnyomó része szürke agyag, benne mészkő és bazalt törmelék. Jelenleg a barlang hossza 41 m, mélysége 20 m.

1981-ben vizsgált barlangok néhány adata

Gombás-pusztá -5/a jelű viznyelőbarlang /G-5/a:

Helyzete: viznyelőben nyílik

Jellege: viznyelőbarlang /feltárt/

Tengerszint feletti magassága: 465,5 m

Szólességi indexe: 1,48 /átlag/

Morfológiai adatok: alaktani tekintetben három részre különíthető: a bejárat és a terem közötti szakasz, a terem, a teremtől a járható szakasz végéig.

1. Meredek, szűk, kerek, omladékos járat, ill. járatok. 2. A ferde helyzetű omladékos terem, amely két irányban fejlődött /a barlang irányában és arra merőlegesen/, a mennyezet tömbökre különült el, a tömböket elválasztó ropedések, ill. hasadékok iránya egymásra merőleges, így négyzetes tömböket fognak közre, a hasadékok között bomosott kavicsok, a falakon oldásos erodotú mikroformák, az ilyen felületek helyenként igen gazdagok ősmaradványokban, amelyeknek keményebb váza kiproparálódva pozitív oldásos formákat ad. 3. Két járattal folytatódik a barlang, amelyek laposak, kétoldalt a járható részeken túl több méteres a kiterjedésük, de vertikális irányban néhány cm-esre szűkülnek.

Genetikai megjegyzések: az egyes barlangszakasz valószínűleg egy felszínre harapódzó kürtő /ezzel a járat átharántolta a rétegeket/ omlásokkal átalakított maradványa /a primér formákat átalakították az omlások/ a második és harmadik barlangszakasz rétegek mentén alakult ki /ezen barlangrész iránya megöccszik a bezáró rétegek dőlési irányával, ill. a barlang padozott dőlése a bezáró rétegek dőlésével/, feltehetően a barlang egyetlen réteg kioldásával alakult ki, amíg azonban a második barlangszakasz csapás mentén fokozottabban kifejlődött /eredményként itt helyi omlások a terem lejtését annyira megváltoztatták, hogy némi eltérést mutat a bezáró rétegek helyzetéhez képest/, a harmadik barlangszakasz oldása elsősorban dőlésirány mentén ment végbe, azonban a folyosók oldalt elhelyezkedő részei arra utalnak, hogy a réteglap menténi oldódás csapásirányban is végbe megy, ill. a dőlésirányú járat kialakulása után /primér oldódás/ a csapásirányú oldódás /vagy a dőlésirányú járat fokozatos kiszélesedése oldódással/ jelenlegi is intenzíven folyik. Bizonyítéka, hogy a két dőlésirányú járat között több nem járható összeköttetés van.

Tűnkölös-hegyi Likaskő

Helyzete: tetőhelyzetű sashérc pusztuló poremán, tetőhelyzetben

Jellege: sziklaodu

Tengerszint feletti magassága: 450 m /topográfiai térképről/

Morfológiai és földtani adatok: előtere /közeli sík felszínű, két kutatógödörrel /Varrók S. 1954/, leomlott kőtömbökkel, a barlangot magába foglaló sziklafalban /triász kori dolomit/ mennyezetüket vesztett termek, ill. ebből kiágazó járat, a sziklafalon kb. nyugatnak dőlő 4-5 cm vastagságú rétegek /rétegezettség gyenge, a barlang belsejében nem látható/, a kupolás bejárat felső részén látható 0-180° irányú, ferde helyzetű törés elvégződésénél /a bejáratától kb. 2 m-re/, erre közel merőlegesen /62°-242°- egy másik törés, mely oldással kiszélesített és szintén ferde helyzetű, a barlang terme kupolás, befelé gyorsan alacsonyodik, a mennyezeten és falakon számos üst, amelyek úgy tűnik a mészkőben kialakult üstökkel szemben mélyek /átmérőjük kb. 2-3 dm, de akad köztük olyan is, ahol 0,5x0,5 m átmérőhöz kb. 0,7 m-es mélység tartozik/, a barlang végében a padozaton néhány mm-es, ill. cm-es nagyságú mészkőkiválások.

Genetikai megjegyzések: keveredési korrózióval törésvonal mentén kialakult nagyobb üreg maradványa /előtere, valamint a mennyezetét vesztett terem és járat a tönkfelszín peremének lepusztulásával nyerte el mai formáját/

Elnövezése: Likaskő /Bertalan K. 1938/

Pörgöl-hegyi-barlang

Helyzete: tetőhelyzetbe kiemelt és exhumált tönkös sasbérc peremén eróziós völgy oldalában

Tengerszint feletti magassága: 370 m /topográfiai térképről/

Morfológia, földtani adatok: bejárata /alsó része valószínűleg réteglap/ folytatásában kétoldalt sziklapárkány, amely a majdnem függőleges, sziklás völgyoldalnál végződik, bejáratánál és a terem elején is a mennyezet sík, majd beljebb a terem keresztmetszete fokozatosan háromszög alakú lesz, bejáratánál közöpen egy majdnem függőleges irányú törésvonal, a teremről három számottevő kúrtó, ill. ilyen jellegű folyosó ágazik el, a terem végében lévő, amelynek teteje és oldala osztályozatlan törmelékkel, fagyökrökkel, ill. omladékkal borított, alatta a padozaton törmelékhalom, oldalt a falnál egy jól fejlett oseppekővet majdnem teljesen elborított, a törmelékhalom anyaga jórészt megmaradt, a barlangban folyó ásatás során /Roska M. 1954./ az olejét átmetszették, így szín e feltárásban látható. Ennek anyaga felül omladék és mésztufa, összecementált sarkos mészkőtörmelék és kavics, tovább lefelé egyre több a finom vörös színű anyag, sarkos néhány cm-es kőtörmelékkel, elszórva kavicsokkal, a termen túl folytatódó barlangszakaszban az előbbinél egy nagyobb kúrtó, alatta a padozaton vöröses talajos anyag /félig leásva/, benne gyökér, itt a barlang bezáró kőzetében réteghatár látható, a barlang termében több helyen is láthatók cseppkőlefolysók, függőcseppkövek.

Genetikai megjegyzések: a barlang törés-, ill. réteg mentén oldódott ki /főleg csapásirányban/, erre vertikálisan több kúrtó is képződött, melyek vizet vezettek, a mostani teremben ekkor még keveredési korrózió /feltehetően ez csak úgy mehetett végbe, ha a barlang teljesen zárt volt/, majd cseppkőképződés folyt /a karsztvízszint süllyedésével a fedőrétegek szívárgó cseppkővizeiből/, később a Száraz-Gerence bevágódásával az üreg fokozatosan feltárodott, amelyet az üstökbe rakódott mésztufa jelez /ekkor még az üregen karsztvíz áramolhatott keresztül, valószínűleg egy ideig forrásbarlang volt/, a felnyílás a vöröses színű öszlet alapján /Varrók S. 1955/ a würm glaciális elején mehetett végbe /a kitöltés faunájának fokozatos gazdagodása szintén fokozatos feltáradásra utal/, a barlangot magába foglaló tönk felszínének pusztulásával a terem kúrtója a felszínig omladozott /Vértes L. 1965 szerint teljesen a felszínre nyílt/, s ezután még hosszabb ideig víz áramolhatott a barlangban, mivel még az omladék felső része is mésztufával összece-

mentált /amoly származhatott a megsérült kúrtön keresztül a felszínről vagy karsztvizből/, a jelenre teljesen szárazzá, inaktívá vált /feltehetően kúrtője omlásokkal elzárdott/.

Elnevezései: Száraz-Gerence-barlangja /Bertalan K. 1938/,
Pörgöl-hegyi-barlang /Roska M. 1954/.

Gerence-pusztai-barlang

Helyzete: a Gerence völgyoldalában a patakra merőlegesen huzódó szirtet harántolja át

Jellege: pusztuló, átjáró barlang

Szélességi indexe: 0,25

Morfológiai adatok: a völgyoldal kiemelkedő sziklafalát vízszintes településű, vastag /kb. 2 m-es/ rétegek alkotják, /a sziklafal erősen pusztul/, az ebben képződött átjáró-barlangnak már a mennyezete is csak részben van meg, az a mennyezet a legfelső réteg anyaga, de attól már repedésekkel elkülönülő, részben tömbökre különült /nem felülről zuhant jelenlegi helyére, mivel felfelé elkeskenyedik az omlásos rész/, a középső részben képződött az átmenő barlang felső keskeny, hasadék jellegű része, a legalsó részben annak alsó-kiszélesedő része, déli vége hirtelen végződik, északi azonban fokozatosan szélesedve megy át a sziklafalba, így itt egy mennyezetét vesztett rész világosan felismerhető, a járat közepén egy kisebb sziklalépcső.

Genetikai megjegyzések: az oldással kialakult üreg a völgyoldal pusztulásával felszínre nyílt, a sziklafal kiparazsódásával átmenő barlanggá alakult, majd a szirt pusztulásával fokozatosan felvette jelenlegi romos jellegét.

Elnevezése: mint fent

Odvaskői-barlang

Helyzete: tetőhelyzetbe kiemelt és exhumált tönkös sasbércen egy szirt oldalában, lényegében eróziós völgy oldalában

Jellege: sziklaodu

Szélességi indexe: 3,1 /átlag/

Morfológiai adatok: lapos torom, néhány rövidebb, kiágazó járattal, a mennyezetet kettő íves lefutású törésvonal /irányuk kb. 30-210°/ és valószínűleg ezekre közel merőleges két réteglap /a bezáró közöt rétegeinek dőlőiránya kb. 20°, dőlésszöge a barlangon kívül kb. 60°/ látható a törésvonalak és réteglapok metszéspontjai közelében, a mennyezet boltozatos jellegűt ölt, ill. négy vakkürtőbe megy át, a falakon sok helyen mészkiválások, ill. 1-2 cm-es tömegesen előforduló függőcseppkövek, bejárata /az itt kibukkanó rétegcsojok karrosodnak/, előtte nagy mélyedés, a barlangban két kutatógödör van.

Genetikai megjegyzések: réteglapok mentén valószínűleg több üreg alakult /ahol a réteglapok jól kivehetők, a mennyezetet a barlang kiszélesedik, vagy kiágazása van/, az üregek előbb külön-külön fejlődve/, ezért boltozatos jellegű, a réteglapok felé a mennyezet emelkedik/ végül a törésvonalak irányában növekedve egyetlen üreggá alakultak, melynek így iránya immár a törési iránnyal lesz közel meggyező. /A két földtani adottság együttes hatását bizonyítja, hogy a réteglapok és törésvonalak metszéspontjaiban vakkürtők alakultak ki./ Ezt követően a térszín pusztulásával felszínre nyílt üregcsoport maradványa.

Elnevezése: Odvaskői-barlang /Bertalan K. 1938/

Odvaskői-sziklaüreg:

Helyzete: tetőhelyzetbe kiemelt és exhumált tönkös sasbércen egy szirtoldalban, erőziós völgy oldalában

Jellege: csőszzerű, átjáró barlang

Szélességi indexe: 0,58 /átlag/

Morfológiai adatok: átmenő barlang, északi bejárata a beszakadás alján nyíló vertikális járat, déli bejárata meredek, sziklás oldalra néző szűk, itt a bejáratától kb. 1 m-ig a mennyezet omladékos és gyökerekkel átjárt, a felszínen a barlangtól nyugatra ferde sziklafelület emelkedik, ettől keletre a barlang felett a déli bejárat felé egy egyre mélyebb hosszanti beroskadás a felszínen, majd tovább keletre a sziklás térszín valamivel magasabb lesz, az északi bejárat után a barlangnak van egy kiszélesedő része, de egyébként egyetlen megnyult folyosó /egy helyen nyugatra az Odvaskői-barlang felé kiágazó eltömődött járat mennyezetén /a kiszélesedő résznél oldalt is/ sarkos, osztályozatlan /1-2 cm-től az 1-2 dm-ig terjedő átmérője a darabok nagysága/ kőzet különül el a bezáró kőzettől, a mennyezethez közel a nyugati oldalán fent egy törésvonal vagy vetődés vonala, mely a barlang keleti oldalán lent folytatódik.

Genetikai megjegyzések: feltehetően vető mentén kioldódott üreg /mennyezetének kőzetanyaga valószínűleg dörzsbreccsa/, majd a terület pusztulásával felszínre nyílt üregcsoport maradványa, északi bejáratánál a völgyoldal lepusztulása váltotta ki a felnyílást, itt a mennyezet erősen pusztul, az omlások következtében a felszín roskadozik.

Odvaskői-kőfülke

Helyzete: tetőhelyzetbe kiemelt és exhumált tönkös sasbércen egy szirt oldalában

Jellege: csőszzerű barlang

Szélességi indexe: 1,48 /átlag/

Morfológiai adatok: egyetlen tágas csőszzerű folyosó, bejárata előtti sík előterét kétoldalt sziklafalak határolják, amelyek a barlang oldalfalainak folytatásai, a jelenlegi bejáratnál két törés metszi egymást /egyik a barlang irányával közel meggyező, 113-293°/, a másik erre merőleges. A 113-293° irányú törésvonal a barlang mennyezetén kelet felé néz néhány dm-re eltolódik, a barlangban néhány helyen mészkiválások, amelyek sok és apró képződményből állnak.

Genetikai megjegyzések: a törésvonalak metszéspontjában kioldódott, majd a völgybevéghódás hatására felnyílt üregcsoport maradványa, felnyílás után mennyezete folyamatosan pusztul.

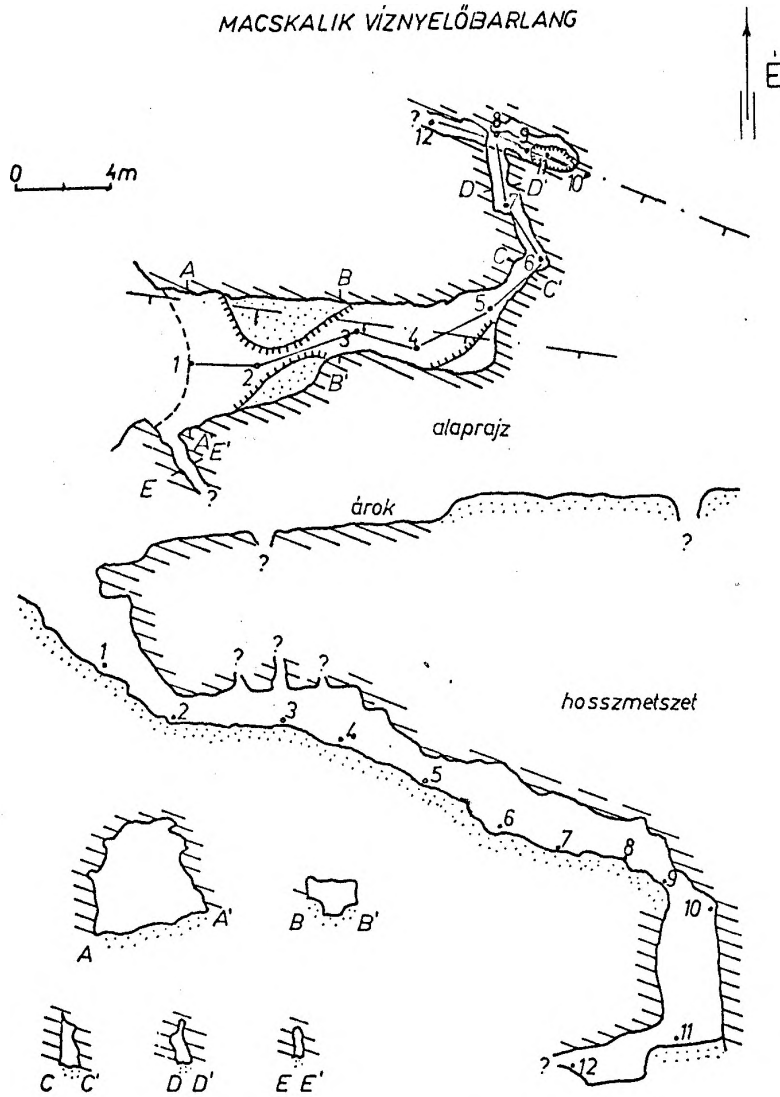
Hódosóri átjáró /Lyukaskő/

Helyzete: tetőhelyzetbe kiemelt és félig exhumált tönkös sasbércen egy szirtben

Jellege: átjáró barlang

Morfológiai adatok: környezetétől elkülönült szirtben egyetlen folyosó, ahol az északi és déli bejáratok hármasságú elágazást mutatnak, a folyosó keresztmetszetben félkör ad /valószínűleg ez csak a feltöltés miatt van így, mert az oldalfalak a padozat felé kissé összetartanak/, északabbi részén laposabbak a keresztmetszetek, mint a déli folyosó részen, a folyosóban az üstök dél felé mind nagyságban, mind számban fogynak /a folyosószakasz északi részén az üstök olyan közel esnek egymáshoz, hogy köztük néhány helyen csak keskeny sziklatarajok láthatók/, az északi bejáratnál a sziklafalon üstök, oldalát vesztett függőleges, karsztos járat, déli végénél egy járatnak vagy teremnek a maradványa, a barlangot magába foglaló szirt teteje sziklafalakkal határolt terület /teremmaradvány/, a sziklafalat több helyen járatmaradványok szakítják meg, a szirt nyugati oldalában több üst, részben elpusztult függőleges karsztos járat, hiányos vagy mennyezetüket teljesen elvesztett járatok maradványai.

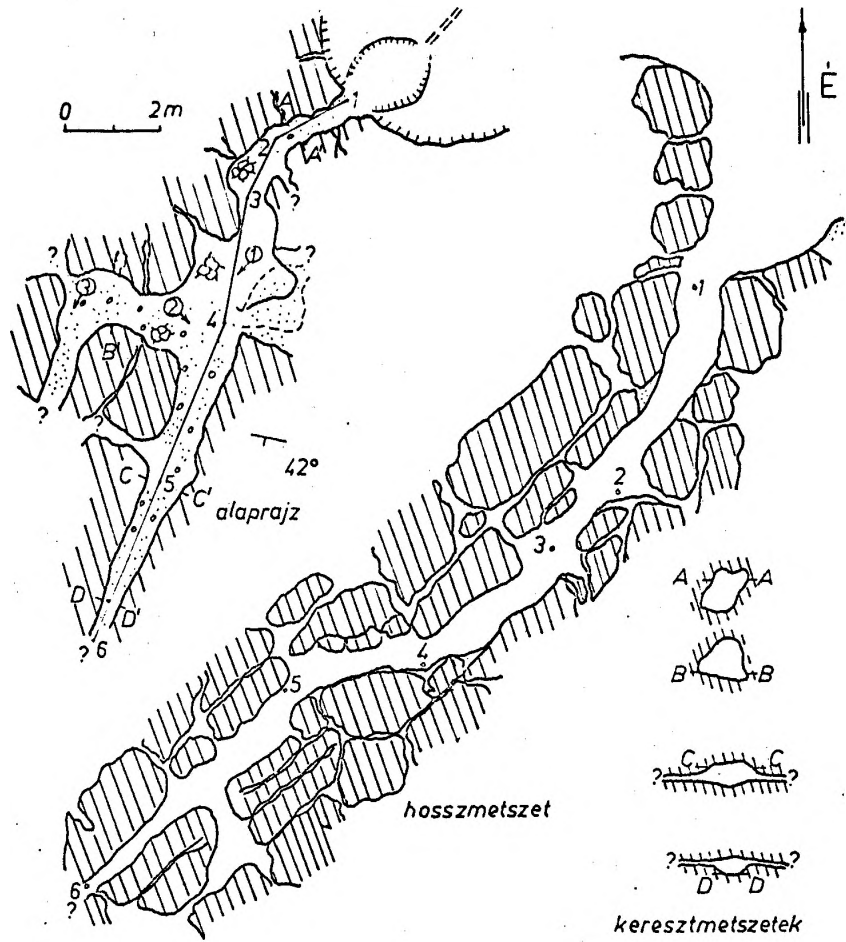
MACSKALIK VÍZNYELŐBARLANG

keresztmetszetek

KÉSZÍTETTE:
Csáky I. Gyurman Cs. Kalóz L.
Cholnoky J. bgk. cs. 1981.

GOMBÁS-PUSZTAI-5/A JELŰ VÍZNYELŐBARLANG

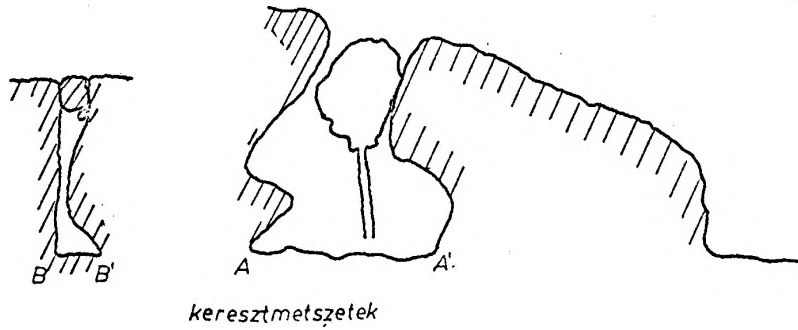
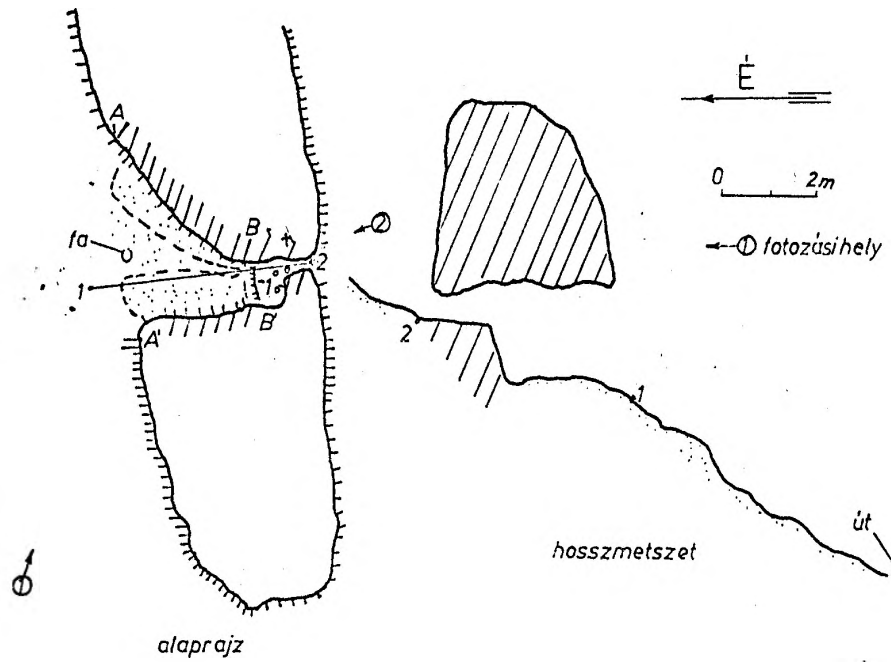
KÉSZÍTETTE:

Futó J. Schneider J. Tóth L.

Cholnoky J. bgk. cs. 1981.

⊙ fotózási hely

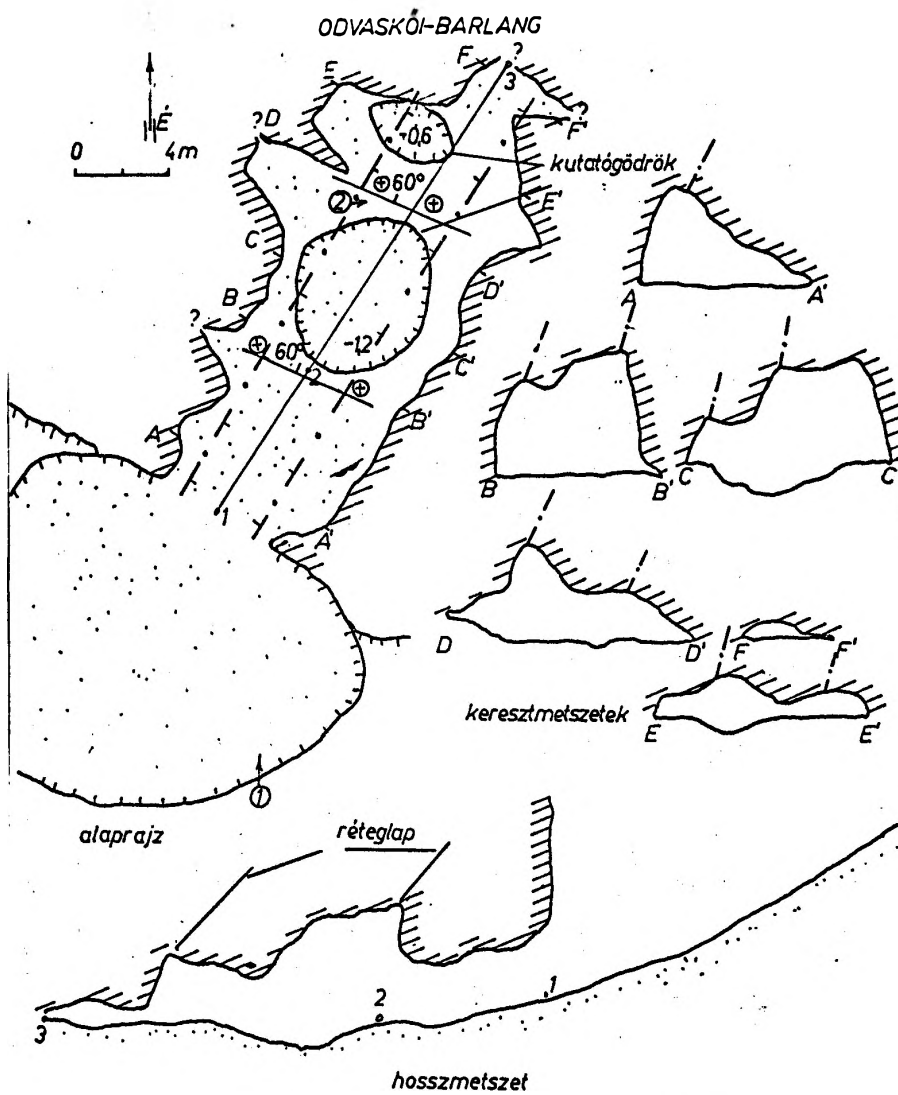
GERENCE-PUSZTAI BARLANG

KÉSZÍTETTE:

Mizerák B. Mizerák Á. Tóth L.

Cholnoky J. bgk. cs. 1981.

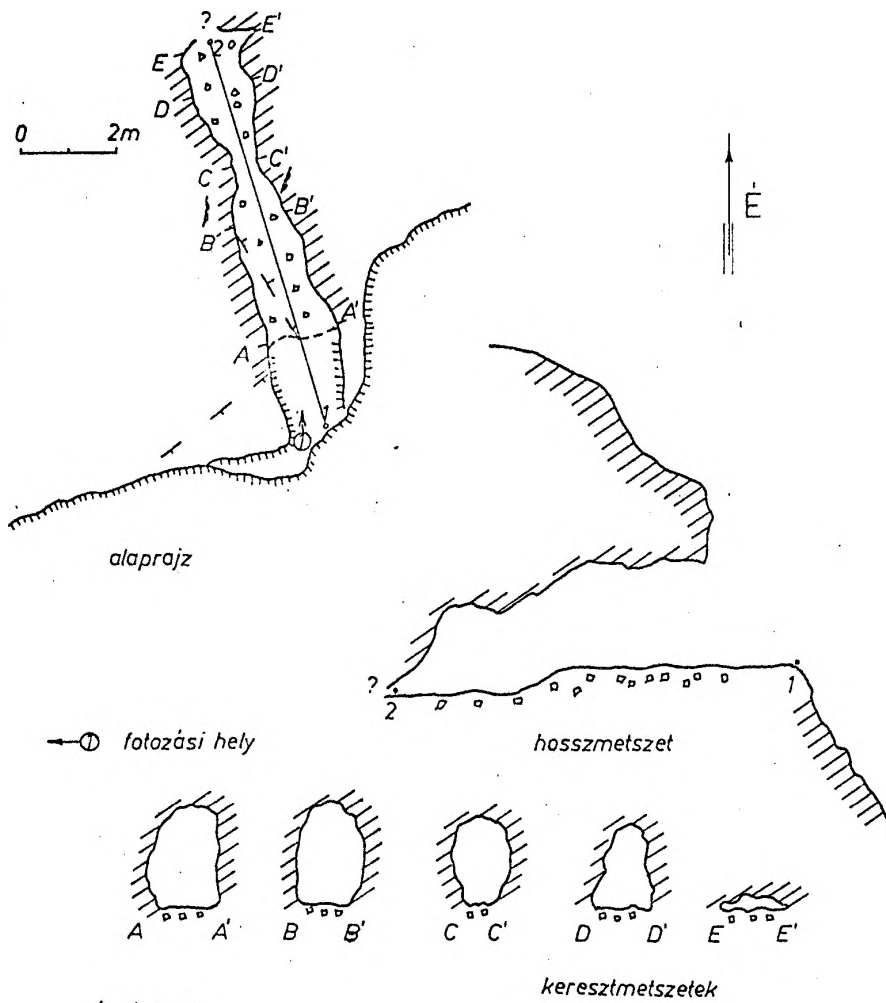

KÉSZÍTETTE:

Báznai B. Mizerák Á. Tóth L. Veress M.
Chalnoky J. bgk. cs. 1981.

← ① fotázási hely

ODVASKŐI KÖFÜLKE

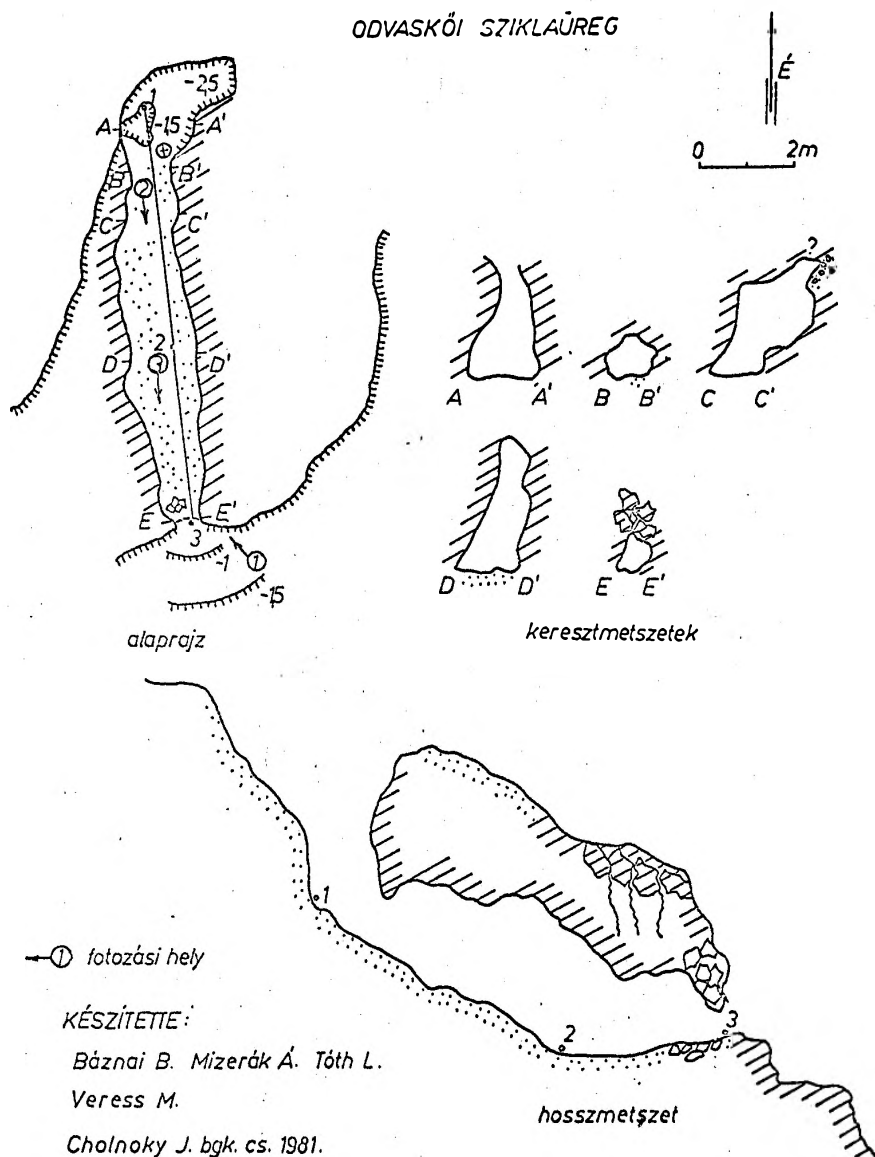

KÉSZÍTETTE:

Báznai B. Mizerák A. Tóth L.

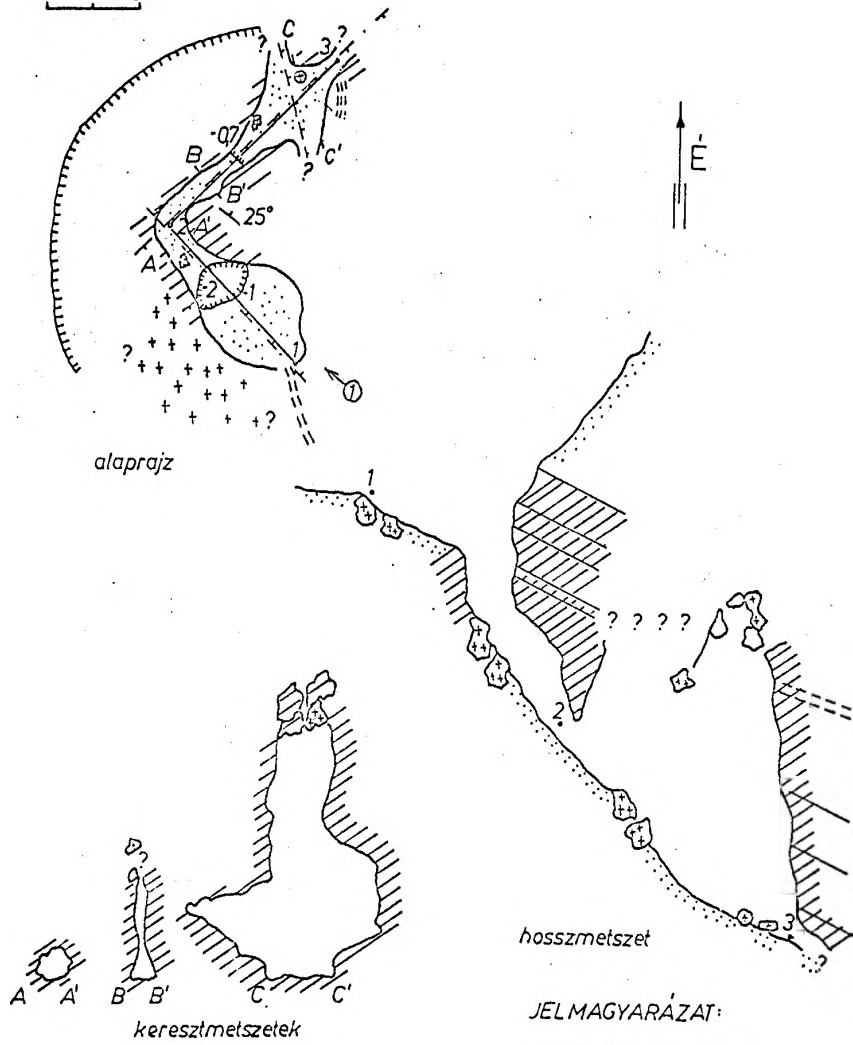
Cholnoky J. bgk. cs. 1981.

ODVASKŐI SZIKLAÜREG

AZ M-1 JELŰ VÍZNYELŐBARLANG

0 2m

alaprajz

hosszmetszet

keresztmetszetek

KÉSZÍTETTE:

Báznai B. Gyurman Cs. Veress M.

Cholnoky J. bgk. cs. 1981.

JELMAGYARÁZAT:

beroskadás helye

bazalt

meder

fotózási hely

Genetikai megjegyzések: a Hódoséri átjáró /akárcsak a szirt többi hajdani ürege/ a szirt üregesoportja a terület felületi lepusztulásával zömmel megsemmisült, a barlang mint maradvány a felszínre nyílt.

Kab-hegyi bazaltbánya barlangja

Helyzete: táblás jellegű bazalt térszinen

Jellege: lávabuborék barlang ?

Morfológiai adatok: mintegy 2-3 m átmérőjű, 1-2 m mély beszakadás /alján kőtömbök/, ebből déli irányban kb. 3-4 m hosszú lapos terem ágazik ki, amelynek alját viz tölti ki. Lapos mennyezetén a bazalt lyukacsos /hólyagos?/, északi irányban kb. 8-10 m hosszú folyosó ágazik ki a beszakadt részből, a folyosó alját szintén viz tölti ki, a folyosóban ácsolási nyomok vannak.

Genetikai megjegyzések: feltehetően a lávában kialakult gázbuborék ürege a felszín beomlásával a felszínre nyílt, azonban az emberi beavatkozással is számolni kell mai formájának kialakulásában.

M-1 jömlő viznyelőbarlang

Helyzete: viznyelőben nyílik

Jellege: viznyelőbarlang

Szélességi indexe: 0,4 /átlag/

Morfológiai és földtani adatok: ovális bejárata függőleges, omladékos szakaszban folytatódik /1 barlangszakasz/, melynek nyugati oldalát bazalt tömbök, keleti oldalát jól rétegzett eocén kora mészkő alkotja/ a rétegek vastagsága lefelé nő, ezt követi egy ferde, szűk folyosó /2 barlangszakasz/, melynek mennyezete fokozatosan vékony hasadékbá megy át és felfelé az oldásos formakincs egyre meghatározóbb lesz /mennyezete nem látszik/, a folyosó egy teremszorú kúrtóba megy át /harmadik barlangszakasz/, amelynek mennyezete omladékos /az omladéokban bazaltdarabok/, a kúrtó zöme egy kb. 3 m-es rétegben alakult ki, a réteg a kúrtó két oldalán nem egyforma nagyságu, a kúrtóból négy irányban hasadék jellegű járatok ágaznak ki, falán oldásos nyomok és igen sok ősmaradvány.

Genetikai megjegyzések: az 1 barlangszakasz közepe táján /vagy annak közelében/ és törésvonal mentén /135-315°/ oldással /főleg vertikális irányban / és omlással kialakult függőleges járat, a 2 barlangszakasz réteglap /réteg dőlésiránya: 45°, dőlésszöge 25°/ és törésvonal /45-225°/ mentén oldódott ki, a 3 barlangszakasz törésvonalak metszéspontjában oldódott ki, a kúrtó bezáró kőzetének elmozdulása valószínűleg az üregesedés után következett be, kialakulása független lehetett az 1 barlangszakasztól /mennyezetén a bazaltdarabok felülről kerülhettek ide/ ennek alapján az is feltételezhető, hogy a két kúrtós barlangszakasz közti kapcsolat az utóbb kialakuló ferde folyosó/ 2 barlangszakasz kialakulásával ment végbe, csak az utóbbi folyamat után nő az erőziónak a szerepe a barlang fejlődésében.